

Chow-Chow, Basenji, Faraohond. Oorsprong en achtergrond van hun gedrag.

Elian Hattinga van 't Sant

Dit keer drie rassen die door de FCI ingedeeld zijn in de groep 5, Spitsen en oertypes. De Chow Chow, de Basenji en de Faraohond worden alle drie beschouwd als oertypes: honden die, zo valt op de site van de Raad van Beheer te lezen, “als gemeenschappelijk kenmerk hebben dat ze (vrijwel allemaal) heel natuurlijk ogen en teruggaan op oude, soms al duizenden jaren bestaande, rassen en types”.

Alleen al de rasnaam van de Faraohond wekt de indruk dat we hier met een oeroud ras te maken hebben. Faraao was de titel die in het oude Egypte pas vanaf ongeveer 1500 voor Christus voor de koning werd gebruikt. De naam Faraohond suggereert dan ook dat hij rechtstreeks afstamt van de honden van de Egyptische farao's. De Faraohond lijkt dan ook zo weggewandeld te zijn van de muren van oud-Egyptische graftombes waarop grote, slanke, kortharige honden met een spitse snuit en grote, rechtopstaande oren – geschilderd of in reliëf - staan afgebeeld.

Heilig

Dieren, waaronder honden, speelden een belangrijke rol in de uiterst complexe religie van de oude Egyptenaren. De Egyptenaren waren animistische polytheïsten. Ze geloofden dat verschillende goden en godinnen aanwezig waren in allerlei natuurkrachten en -elementen en dat de goden deze beheersten. Daarom was het belangrijk om de goden gunstig te stemmen. Dit probeerde men te doen door middel van allerlei cultussen en rituelen.

Omdat de Egyptenaren geloofden dat de goden zich ook in dieren – wilde dieren en huisdieren – manifesteerden en via hen hun verlangens kenbaar maakten, waren dieren heilig. Dat betekende overigens nog niet dat ze niet werden gegeten of gedood. Hoewel de Egyptenaren overwegend vis aten, werden bijvoorbeeld ook wel (heilige) runderen gegeten, maar waarschijnlijk alleen door de elite. Een dier mocht echter niet zomaar gedood worden. Mensen die een heilig dier zomaar doodden, kregen soms de doodstraf – zelfs als het per ongeluk was gebeurd - of liepen het risico om door een woedende menigte gelyncht te worden.

Egyptische wolf

Goden werden vaak als een dier afgebeeld of als mens met een dierenkop. Zo werd de god die de doden begeleidde naar het dodenrijk en toezag op hun mummificatie, Anubis, afgebeeld als een dier dat door egyptologen geïnterpreteerd is als jakhals of als hond.

Het idee dat het om een jakhals zou gaan, vloeit voort uit de in veel moderne literatuur als feit verbreide hypothese dat de Egyptische jakhals misschien ooit doden opgroef en aanvrat, waardoor de god in de jakhals gunstig gestemd moest worden. Interessant genoeg blijkt uit zeer recent DNA onderzoek (Rueness 2011), dat de Egyptische jakhals helemaal geen jakhals (*canis aureus*) is, maar een wolvensoort (*canis lupus*), die genetisch niet behoort tot de groep waarvan onze honden afstammen, maar tot een soort die zich eerder van een gemeenschappelijke voorvader van de wolf heeft afgesplitst.

Egyptologen die denken dat het om een hond gaat, omdat bijvoorbeeld op de Anubis-beelden en afbeeldingen altijd een soort halsband is te zien, hebben wellicht betere papieren. Zeer recent werden namelijk acht miljoen mummies van voornamelijk honden - en maar enkele jakhalzen - gevonden in de oud-Egyptische dodenstad Saqqara in de nabijheid van de

tempel van Anubis bij de oud-Egyptische hoofdstad Memphis. Het overgrote deel van de honden-mummies uit Saqqara betreft puppies van enkele uren of dagen uit, die meestal geen natuurlijke dood zijn gestorven.

Mummies

Omdat de Egyptenaren geloofden dat, behalve mensen, ook dieren na hun dood voortleefden in het Dodenrijk, werden ze gemummificeerd zodat ze niet zouden vergaan en intact het dodenrijk konden betreden. Vervolgens werden ze vaak in een – soms beschilderde- houten sarcofaag bijgezet in de graftombes van mensen of in aparte ondergrondse catacomben voor een bepaalde diersoort die zich bij iedere stad bevonden.

Uit de plaatsen waar hondenmummies zijn gevonden en de manier waarop ze zijn gestorven leiden archeologen af dat honden op verschillende wijzen en om verschillende redenen zijn gehouden. Zo waren er al zeker vanaf 2500 voor Christus honden die echt als huisdier werden gehouden en - zo blijkt uit afbeeldingen - ook wel met hun bazen mee op jacht gingen. Als deze honden een natuurlijke dood stierven dan werden ze gemummificeerd. Soms vonden ze (later) een plek in de graftombes van hun eigenaren, soms kregen ze - zoals de waakhond Abuti rond 2200 voor Christus - een eigen graftombe die voorzien was van hun naam. Soms ook werden de meest dierbare honden ritueel gedood als hun eigenaar overleed. Ze werden dan gemummificeerd en bijgezet in de graftombes van hun eigenaar om deze ook in de dood te vergezellen op zijn tocht naar het Dodenrijk.

Saqqara

De acht miljoen hondenmummies, die zijn opgegraven in Saqqara, dateren uit een gedeelte van de dodenstad dat vanaf ongeveer 750 voor Christus in gebruik genomen was. Het blijkt om honden en pups van verschillende ‘rassen’ te gaan: grote en kleine honden van verschillende bouw, met opstaande en hangende oren. Onderzoek hiernaar is nog steeds gaande.

De honden zijn niet erg zorgvuldig gemummificeerd. Mede gezien het grote aantal en de leeftijd waarop het overgrote deel van de honden zijn gedood - enkele uren of dagen oud - is door egyptologen geopperd dat het hier voor een groot deel ging om ‘votief mummies’ voor de gewone man die de nabije tempel van Anubis kwam bezoeken. Deze mensen konden dan bij de tempel een hondenmummie kopen zodat Anubis – zo wordt verondersteld – hun gebeden of verzoeken eerder in behandeling zou nemen.

Vissen

De pups voor deze cultus moeten – zo denkt men nu - haast massaal, op bijna industriële wijze gefokt zijn. Dat roept misschien gelijk een beeld op van allerlei wantoestanden, maar dat hoeft natuurlijk niet zo te zijn. Het lijkt erop dat dieren in het oude Egypte over het algemeen goed werden verzorgd, beschermd en gekoesterd. De Griek Herodotus die rond 450 voor Christus in Egypte rondreisde, werpt er een klein lichtje op. Hij vertelt dat de Egyptenaren heel veel huisdieren hadden en dat ieder dier aparte beroepsverzorgers had. Wanneer mensen een gebed richtten tot de god aan wie het dier was gewijd, schoren ze (een deel van) het hoofd van hun kinderen kaal. De haren wogen ze af tegen zilver en het gewicht gaven ze aan de verzorger van het dier. “Deze koopt er vissen voor,” zo zegt Herodotus, “snijdt ze in stukken en voert er de dieren mee. Zo worden ze gevoed.”

Toetanchamon

Dat vanuit de verschillende ‘rassen’ die het oude Egypte rijk was, nu juist een hond met immens grote opstaande oren de rasnaam Faraohond heeft gekregen, lijkt geen toeval te zijn. Hij lijkt een kopie te zijn van een prachtig Anubis-beeld uit de tombe van de door zijn schitterende graf beroemd geworden farao Toetanchamon (1333-1324 voor Christus). Hij is daar vermoedelijk ook zelfs een beetje naar gemodelleerd. Want de Faraohond, zo blijkt uit het DNA onderzoek van Parker (2004) is genetisch helemaal geen oud, maar juist een vrij recent ras.

Malta

In de jaren zestig van de vorige eeuw zag de Engelse Pauline Block op Malta, waar haar man was gestationeerd, wat honden die leken op de Anubis afbeeldingen uit het oude Egypte. De hond stond in Malta bekend als Kelb tal-Fenek: Konijnenhond. Hij werd gebruikt voor de jacht op konijnen en werd niet echt als ‘ras’, maar vooral functioneel gefokt. Er bestonden dan ook allerlei verschillende types van deze jachthond op Malta. Pauline Block besloot met de het meest op Anubis lijkende honden te gaan fokken. Deze werden al snel onder de naam Faraohond bij de FCI geregistreerd. Verondersteld werd dat de honden in de Oudheid uit Egypte met zeevarende handelaars mee waren komen en sinds de oudheid op Malta ongewijzigd waren blijven voortbestaan. De vermeende ouderdom als ras, gaf de hond een enorme status (en wellicht financieel voordeel) die niet door de Maltezers onopgemerkt bleef. In 1974 werd de Kelb tal-Fenek de nationale hond van Malta.

Maltezer Ridders.

Hoewel er weinig met zekerheid te zeggen is over de afkomst van de Faraohond, is het waarschijnlijker dat hij voornamelijk afstamt van windhonden en andere jachthonden die de Maltezer Ridders in de twee helft van de 16^e eeuw met zich hebben meegenomen.

De Maltezer Ridders waren hospitaalridders - afkomstig uit de middeleeuwse adellijke elite - die zorgden voor de bescherming en verzorging van (zieke) pelgrims, eerst in het Koninkrijk Jeruzalem en later ook elders. In 1530 hadden ze van keizer Karel V het eiland Malta als vestigingsplaats toegewezen. Ze claimden onmiddellijk het jachtrecht op het eiland, aangezien in die tijd de jacht nu eenmaal een adellijk privilege was. Ze verboden de bevolking om voortaan nog op konijnen – het enige op het eiland aanwezige wild - te jagen of honden voor de jacht te houden. Stroperij werd zwaar bestraft.

Konijnen

Konijnen zijn, anders dan hazen, moeilijk bovengronds te vangen, zeker op het sterk ontboste Malta. Op het ruige, stenige terrein hadden ze ruim de gelegenheid om hun belagers aan te zien komen en op tijd ondergronds te gaan. Daarom werden bij de konijnenjacht vanouds fretten ingezet om de konijnen uit hun holen te jagen. Over de vele uitgangen van het konijnenhol werden netten gelegd waarin de konijnen verstrikt raakten als ze naar buiten vluchtten. Vaak werden ze dan door de honden door het net heen gepakt en doodgebeten.

De aard van deze jacht verklaart dan ook dat de qua bouw op een windhond lijkende Faraohond niet alleen maar op het zicht jaagt zoals windhonden, en dat hij ook veel blaft. Hij moest alle pijpen van een konijnenhol opsporen, ze verwijzen met blaffen en de van een bel voorziene fret onder de grond goed kunnen volgen. De snelle en lenige Faraohond jaagt dan ook vooral op zijn gehoor en met zijn neus.

Centraal Afrika

Veel meer dan de Faraohond heeft de Basenji kans op het predicaat van ‘faraohond’. Uit het onderzoek van Parker (2004) blijkt de Basenji genetisch nauw verwant te zijn aan de oorspronkelijk in het nabije Oosten gedomesticeerde wolven die zich van daaruit zo’n 10.000 tot 15.000 jaar geleden als oerhond verspreidden over de wereld.

De Basenji lijkt sterk op een kleine uitgave van de honden met opstaande oren en krulstaart die als jachthond op de oude Egyptische reliëfs staan afgebeeld. Misschien stamt de Basenji af van deze honden of was hij met hen verwant. In ieder geval zijn deze oerhonden in een heel vroege fase van de geschiedenis diep in Centraal Afrika belandt. Ze leefden daar als dorpshond op straat en gingen mee op de jacht waarbij prooidieren in netten werden gedreven. Nadat ze daar eerst tot ver in de 19^e eeuw een geïsoleerd bestaan leidden, raakten ze ook na de kolonisatie van Belgisch Congo in 1885 niet of nauwelijks vermengd met Europese honden.

Nieuw bloed

Rond 1930 werden enkele Basenji’s mee naar Engeland genomen. Deze paar honden staan aan de basis van alle als rashond geregistreerde Basenji’s. Door de genetisch zeer beperkte basis van het ras en de gezondheidsproblemen die daaruit voortvloeiden, werden in later tijden – recent nog in 2010 - weer Basenji’s uit de Afrikaanse binnenlanden gehaald om het ras van nieuw bloed te voorzien.

Net als een van de andere oorspronkelijke oerrassen, de Shiba Inu, is de Basenji een kleine, snelle, haast katachtige jager, die niet blaft maar huult of een geluid maakt dat is omschreven als dat van een krijsend kind. Ook is hij kalm en terughoudend naar vreemden.

Isolement

Dat laatste is ook een kenmerk van ons derde ras, de Chinese Chow Chow. Ook hij behoort, net als de Basenji en de nauw aan hem verwante Akita en Shiba Inu tot de oerrassen die genetisch het dichtste bij de oorspronkelijke gedomesticeerde wolf staan. Ook bij de Chow Chow is isolement een reden geweest waardoor hij niet of nauwelijks vermengd is geraakt met Europese rassen.

Chinese volkeren hielden honden voor verschillende doeleinden: als jachthond, als schoothond en als voedsel. In het oude China hadden honden – anders dan in Egypte – een lage status. De Chow Chows werden eeuwenlang vrijwel uitsluitend gehouden voor hun vlees en hun bont. Puppies werden vetgemest met rijst of ander graan en vervolgens, als ze negen maanden oud waren, geslacht, van hun haren ontdaan, in stukken gesneden, even gekookt, verder in kleine stukjes gesneden en dan, volgens 19^e eeuwse westerse ooggetuigenverslagen, in olie gebakken met ui, gember, kastanjes en champignons. Vlees van zwarte honden werden als het voedzaamst beschouwd, vlees van gele honden als het lekkerste.

Bont

Ook de dichte, dikke vacht van de Chow Chow was geliefd. In het koude noorden van China werden de honden daarvoor min of meer industrieel gefokt. Op een leeftijd van zes tot acht maanden werden ze, nog voor de dooi inviel - als hun vacht dus op zijn dikst was - gewurgd om hun vacht niet te beschadigen. In de 19^e eeuw werden de vachten zelfs een echt exportproduct. In 1896 vonden meer dan 60.000 hondenvachten in de vorm van vloerkleden per stoomboot hun weg over de hele wereld, waaronder ook naar de Europese markten.

De economische en niet sentimentele waarde die de Chows hadden en de jonge leeftijd waarop zij doorgaans gedood werden, had een bijkomend effect. De Chows waren en werden geen echte huisdieren die mensen gezelschap hielden of getraind werden voor een bepaalde taak. Er is dus niet bewust of onbewust geselecteerd op mensvriendelijkheid of gehoorzaamheid. Dat maakt de Chow Chow tot op heden ten dage een zelfstandige, onafhankelijke, gereserveerde en tamelijk onverstoorbare hond.

Literatuur:

Rueness, E.K. et al. (2011) The Cryptic African Wolf: *Canis aureus lupaster* Is Not a Golden Jackal and Is Not Endemic to Egypt. PLoS ONE 6(1)
<http://www.plosone.org/article/related/info%3Adoi%2F10.1371%2Fjournal.pone.0016385;jsessionid=81E7993189D1826045BD5868A2D0A1F4>

Engelse Chow Chow kampioen Pus van Amwell 1913.

Thos. Fall, photo.

CHOW CHOW, CHAMPION RED CRAZE.

Born June 8th, 1901. Winner of 61 Firsts and Specials and 14 Championships. The property of Mrs. Scaramanga, 8, Sussex Square, Hyde Park, W.

[face p. 156.]

Chow Chow 1901

Basenji rond 1900

Egyptische Anubis: het voorbeeld waarnaar de Faraohond is gemodelleerd.